

ADAK RAPPORT 64

Proefsleuvenonderzoek aan de Dennelaan in Beerse

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Beerse
Project	Beerse-Dennenlaan
Projectcode	11005 BEE-DEN
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2011/296
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Beerse-Dennenlaan
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , december 2011

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Op 8 september 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van de gemeente Beerse een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd in het plangebied aan de Dennenlaan in Beerse. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een gemeentelijke werkplaats voor de technische dienst, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de geplande bouwwerken.. Hiervoor werden in totaal zeven parallelle proefsleuven aangelegd aan de kant van de Dennenlaan. Het zuidelijke gedeelte van het plangebied wordt ingenomen door een manege met bijhorend chalet en was niet toegankelijk voor het onderzoek. In totaal kon tijdens het onderzoek 1003 m² worden bekeken van een gebied van ca. 1 ha. Dit komt neer op 10 % van het totale terrein, maar slechts 5 % van het totale plangebied.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek evenwel dat het terrein in het verleden grondig verstoord is geweest. In bijna alle sleuven werden diepe verstoringen vastgesteld die vermoedelijk samenhangen met kleiontginning. De bodem bleek een A-C profiel met een dunne cultuurlaag. Waar de natuurlijke bodem bewaard was, werd deze al op ca. 20-30 cm diepte aangesneden. Controle met de schop wees uit dat bij de aanleg van het manegeterrein reeds de cultuurlaag en de top van het gele zand waren afgegraven, zodat hier ook een slechte bewaring van eventuele sporen geldt.

Tijdens het onderzoek van het noordelijke deel werden nergens archeologisch relevante sporen of vondsten vastgesteld die wijzen op oudere bewoning binnen het plangebied. Gezien de slechte bewaringstoestand van de bodems is de kans op vondsten uit de steentijden gering.

Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder bijkomend onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

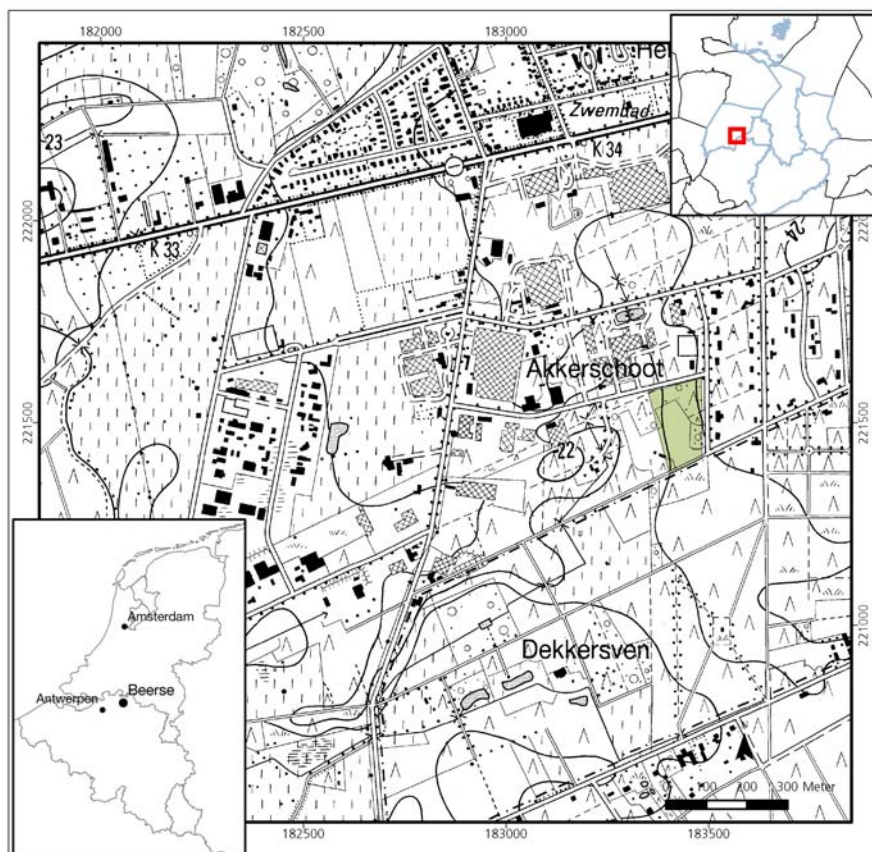
Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	10
3.1	Historisch kader	10
3.2	Archeologisch kader.....	10
4	Onderzoeksstrategie.....	13
5	Resultaten	14
6	Conclusie en aanbevelingen.....	14
6.1	Conclusie	14
6.2	Aanbevelingen	15
	Literatuur	15
	Lijst van afbeeldingen	15

1 Inleiding

Op 8 september 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van de gemeente Beerse een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd in het plangebied aan de Dennenlaan in Beerse, kadastraal gekend als (Afd 1), Sie C, 385 L11

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een gemeentelijke werkplaats voor de technische dienst, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Dennenlaan in Beerse

Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK). Het graafwerk werd uitgevoerd door de technische dienst van de gemeente Beerse.

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

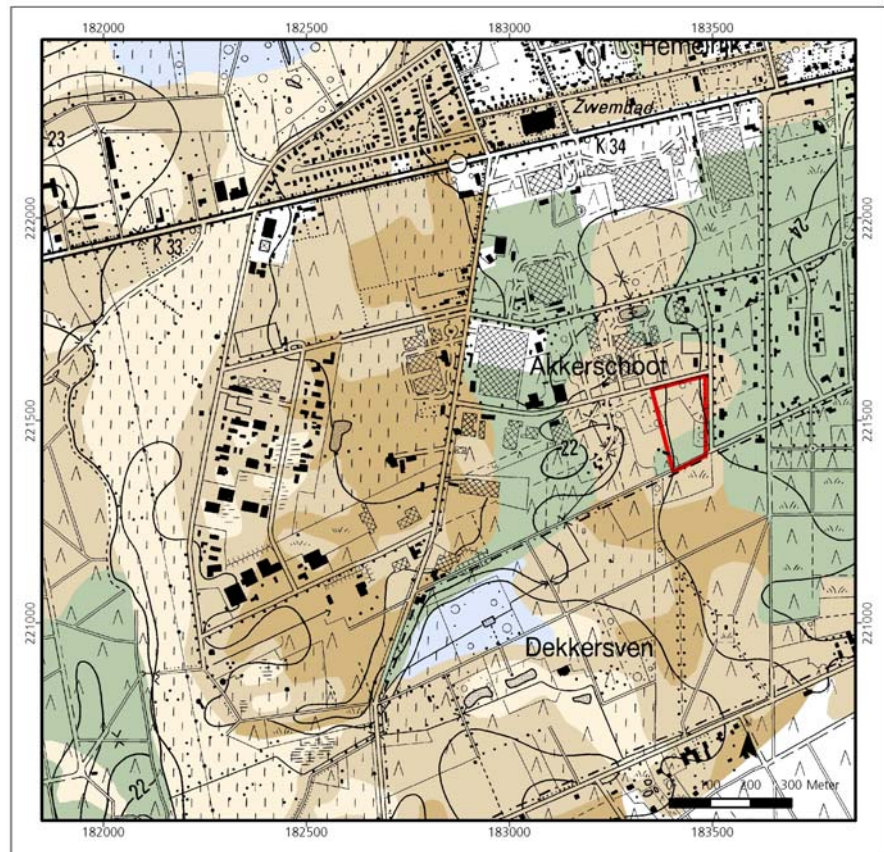
Het plangebied bevindt zich op laat-glaciale dekzanden ten oosten van de vallei van de Laakbeek. Het gebied is over het algemeen relatief laaggelegen en bevindt zich ten zuiden van de microcuesta, een oud-pleistocene kleiopduiking die is gevormd door kustvlakteafzettingen in een getijdenzone. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan (ca. 120.000-13.000 jaar geleden) is het gebied met zand afgedekt, dat door polaire wind werd aangevoerd vanuit de drooggevalen Noordzeebedding. Deze zandafzettingen zijn tijdens de laatste koude fase, het Laat-Glaciaal (ca. 13.000-10.000 jaar geleden) omgewerkt door de inwerking van waterlopen en verstuiving van sedimenten (Vandenbussche et al. 2004).

2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied bestaan uit droge tot matig droge zandgronden, die gekarteerd zijn als bodems met een A-C-profiel. Dit zijn bodems met een afdekkende cultuurlaag van minder dan 50 cm.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek echter dat het terrein in het verleden reeds vergraven is geweest. Waar de natuurlijke bodem nog bewaard was, bedroeg de dikte van de cultuurlaag maximaal 30 cm.

Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd

In een profielput op de rand van de verstoring kon worden vastgesteld dat deze is uitgegraven tot op de kleirijke lagen. Mogelijk is hier in het verleden dus zand- of kleiwinning gebeurd.

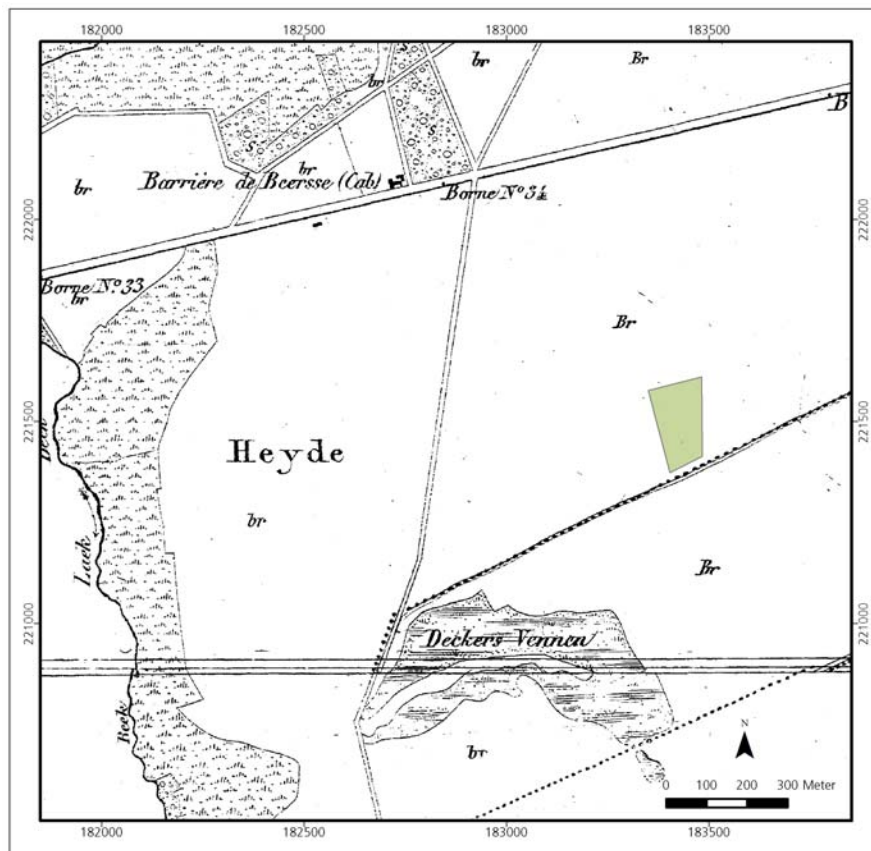

Figuur 2.2. Bodemprofiel van de verstoring in WP 5

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op de kaart van Vandermaelen uit 1846 is de weg ten zuiden van het plangebied, nu een zandwegel in het verlengde van de Torenlaan reeds aangelegd. De Dennenlaan zelf bestaat nog niet. Op die moment zijn de Deckers Vennen nog duidelijk een open water. Naar het oosten is ook de moerassige vallei van de Laakbeek te onderscheiden.

Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen

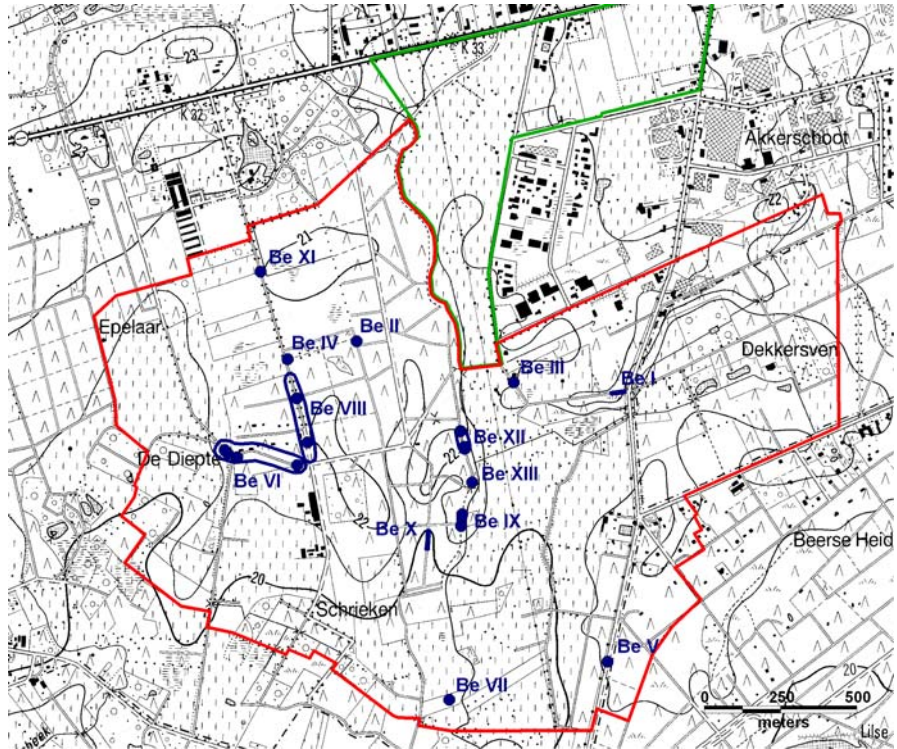
3.2 Archeologisch kader

In de omgeving van het plangebied zijn uitsluitend vondsten uit de steentijden bekend, die in 2010 zijn doorgegeven aan de CAI. In 2011 is een perimeter opgegeven voor een AAZ (Van Gils & Delaruelle), waar het plangebied net buiten valt.

Op verschillende locaties werden tussen 1975 en 1984 door prof. Dr. Eric Huysecom (Université de Genève) als jonge archeoloog steentijdvondsten aangetroffen bij talrijke prospecties van de wegeltracés in de bosrijke

gebieden in de omgeving van de ouderlijke vakantiewoning. Hij noteerde de vindplaatsen op een topografische kaart op 1:10.000 en maakte nauwkeurige beschrijvingen van de vindplaatsen in een notitieboekje. In enkele van de meer vondstenrijke zones werd de vindplaats van elk artefact in detail geregistreerd op millimeterpapier.

Figuur 3.2.
Steentijdvindplaatsen uit de omgeving van het plangebied met aanduiding van de uitbreiding van Beerse-Zuid in het groen en de voorgestelde AAZ in het rood.

In 1975 werd in de omgeving van het Dekkersven op het kruispunt met de Lilsebaan (Be I) een duidelijke kern voor microklingen gevonden, alsook een geretoucheerde afslag. Verdere prospecties leverden in totaal een 24-tal artefacten op. Het daaropvolgende jaar werd een schrabber ontdekt in het wegtracé in het natuurgebied de Epelaar zelf. Kort daarop werd door de gemeente besloten om in het bos een fit-o-meter aan te leggen door bredere bospaden uit te frezen. Hierdoor kwamen op tal van locaties steentijdartefacten aan het oppervlak te liggen in de tracés van deze wegels, die een beperkte indicatie geven van de verschillende concentraties die in het gebied aanwezig zijn. Ook in '83 en '84 ondernam de heer Huysecom nog enkele prospecties. In totaal werden 13 afzonderlijke vindplaatsen afgelijnd. Aangezien het veelal om afslagen, microklingen en gemene werktuigen gaat, is slechts een algemene datering in het mesolithicum of het finaalpaleolithicum voor de meeste vindplaatsen mogelijk. Vindplaats Be VII kan op basis van een spits met vlakke retouches en een afgeronde basis en een fragment van een vergelijkbare spits in het middenmesolithicum worden gedateerd.

Figuur 3.3. Enkele silex artefacten afkomstig van vindplaats Be VII, waaronder een spits met dekkend vlakke retouche en een afgeronde basis. ©AdAK

De vondstlocaties komen duidelijk overeen met de typische locatie van finaalpaleolithische en mesolithische sites in de Kempen: op een droge (hogere) plaats langs voormalig open water, hier langs een beek (De Bie & Van Gils 2009; Van Gils & De Bie 2008).

In het gebied zuidoost van de Epelaar werd in 2009 door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Scheltjens et al. 2010). Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek werd een groot deel van de beemden langs de Laakbeek geprospecteerd door middel van veldkartering. Hierbij werden evenwel geen silex artefacten aangetroffen, ondanks het feit dat op verschillende plaatsen de oorspronkelijke bodem was aangeploegd. Ook tijdens het proefsleuvenonderzoek, waarbij verspreid over het plangebied van 43 hectare sleuven werden geplaatst, werden geen sporen of vondsten vastgesteld die kunnen wijzen op oudere bewoning in dit gebied. Dit lijkt er op te wijzen dat de bewoning uit de steentijden zich grotendeels concentreerde op de hogere delen langs de Laakbeek en vlakbij de vennen.

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de geplande bouwwerken. Hiervoor werden in totaal zeven parallelle proefsleuven aangelegd aan de kant van de Dennenlaan. Het zuidelijke gedeelte van het plangebied wordt ingenomen door een manege met bijhorend chalet en was niet toegankelijk voor het onderzoek. In totaal kon tijdens het onderzoek 1003 m² worden bekeken van een gebied van ca. 1 ha. Dit komt neer op 10 % van het totale terrein, maar slechts 5 % van het totale plangebied.

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het kadasterplan met aanduiding van de aangetroffen verstoringen.

De contouren van de werkputten en de hoogtematen werden geregistreerd door landmeter Ing. Dries Joossens, waarbij zowel de contouren op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd. De verstoringen werden schematisch ingetekend op schaal 1:100 op watervast polyesterpapier.

5 Resultaten

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek dat het terrein in het verleden grondig verstoord is geweest. In bijna alle sleuven werden diepe verstoringen vastgesteld die vermoedelijk samenhangen met klei- of zandontginning.

De bodem bleek een A-C profiel met een dunne cultuurlaag. Waar de natuurlijke bodem bewaard was, werd deze al op ca. 20-30 cm diepte aangesneden. Controle met de schop wees uit dat bij de aanleg van het manegeterrein reeds de cultuurlaag en de top van het gele zand waren afgegraven, zodat hier ook een slechte bewaring van eventuele sporen geldt.

Tijdens het onderzoek van het noordelijke deel werden nergens archeologisch relevante sporen of vondsten vastgesteld die wijzen op oudere bewoning binnen het plangebied. Gezien de slechte bewaringstoestand van de bodems is de kans op vondsten uit de steentijden gering.

Figuur 5.1. Verstoringen in het vlak van WP 5

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

Naar aanleiding van de geplande bouw van een werkplaats voor de technische dienst van de gemeente Beerse werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Dennenlaan in Beerse. Hierbij werden in totaal 7 proefsleuven aangelegd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek dat het terrein in het verleden grondig verstoord is geweest. In bijna alle sleuven werden diepe verstoringen vastgesteld die vermoedelijk samenhangen met zandontginning.

Het zuidelijke deel van het plangebied, dat nog als manege in gebruik was en daardoor niet beschikbaar voor het onderzoek, bleek gedeeltelijk te zijn afgegraven, waardoor de cultuurlaag en de top van het gele zand verdwenen is.

6.2 Aanbevelingen

Gezien de vastgestelde verstoringen op het terrein lijkt er geen aanleiding voor verder bijkomend onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

Literatuur

VAN GILS M. & DELARUELLE S. 2011. AAZ Beerse-Epelaar.

VANDEBUSSCHE D., BIERMANS B. & TYBERGEIN J. 2004. *Provinciaal Natuurontwikkelingsplan. Naar een natuurlijk geheel*. Provinciebestuur Antwerpen, Antwerpen.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Dennenlaan in Beerse	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd	9
Figuur 2.2. Bodemprofiel van de verstoring in WP 5	9
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen	10
Figuur 3.2. Steentijdvindplaatsen uit de omgeving van het plangebied met aanduiding van de uitbreiding van Beerse-Zuid in het groen en de voorgestelde AAZ in het rood.....	11
Figuur 3.3. Enkele silex artefacten afkomstig van vindplaats Be VII, waaronder een spits met dekkend vlakke retouche en een afgeronde basis. ©AdAK	12
Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het kadasterplan met aanduiding van de aangetroffen verstoringen.	13
Figuur 5.1. Verstoringen in het vlak van WP 5	14